

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА У ВІДПОВІДНОСТІ ДО ВИМОГ МСФЗ

На початкових етапах застосування МСФЗ необхідно правильно розробити облікову політику будь-якого підприємства, адже підсумкові показники фінансової звітності залежать безпосередньо від того, наскільки грамотно організована система обліку на підприємстві. Якщо облікові дані суб'єкта господарювання сформовані за національними стандартами, а потім трансформовані в міжнародний формат, потрібно розмежувати принципи відображення в звітності активів і зобов'язань за правилами МСФЗ від принципів, визначених П(с)БО [1].

Вибір і застосування облікової політики підприємств повинні ґрунтуватися на відповідних міжнародних стандартах фінансової звітності. При використанні різних активів необхідно з метою визначення порядку їх відображення у фінансовій звітності звертатися до відповідних стандартів. Облікова політика за Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ) та Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку (МСБО) має значний вплив на характер розкриття інформації щодо елементів обліку (основних засобів, витрат, фінансових активів, зобов'язань тощо). Тому вибір і реалізація економічно обґрунтованої облікової політики дозволяє впливати на ефективне використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів підприємства при застосуванні МСФЗ з метою складання фінансової звітності.

Формування та обґрунтування облікової політики за міжнародними стандартами досліджувала велика кількість вітчизняних та іноземних науковців, серед яких: К.В. Безверхий, Ф.Ф. Бутинець, П.Є. Житний, С.Ф. Легенчук, Л.В. Жолнер, Д. Хоптинський, А.В. Шайкан, В.Г. Швець, О. Хендриксен, М. Ван Бреда і багато інших дослідників. Більшість науковців підкреслює, що облікова політика повинна охоплювати теорію, методологію, технологію, організацію обліку. Такий погляд є виправданим, оскільки це впливає з трактування облікової політики як інструменту управління обліком з метою підготовки звітності у міжнародному форматі.

Поява МСФЗ викликала безліч проблем, пов'язаних з регулюванням бухгалтерського обліку, який традиційно розуміється як наявність жорстких і ясних приписів, включених в нормативні документи, видані, в основному, Міністерством фінансів України - це так зване державне регулювання. До недавнього часу в Україні здійснювався «облік за правилами», при якому від бухгалтера було потрібне знання і чітке виконання інструкцій і вказівок, що розробляються на державному рівні. При цьому бухгалтер розглядався як виконавець, що володіє технікою ведення бухгалтерського обліку, як бухгалтер-обліковець. Зміни у бухгалтерському обліку за останні роки привели до істотних змін порядку речей, що склався раніше. Нині «облік за правилами» витісняється «обліком за принципами». Фундаментальною відмінністю цього підходу до регулювання бухгалтерського обліку є те, що ухвалення рішень про те, як відбити той або інший факт господарського життя організації, покладене на бухгалтера. Він виступає вже бухгалтером-аналітиком, що має знання і досвід не лише в області бухгалтерського обліку, але в суміжних областях, таких як: право, аудит, економіка та ін. Такий підхід припускає опис загальних підходів і принципів до формування фінансової звітності, і лише потім регулювання обліку окремих об'єктів і операцій. Більше того, основна увага приділяється не веденню бухгалтерського обліку, а формуванню фінансової звітності, корисної для ухвалення економічних рішень користувачами. Таким чином, професійне судження бухгалтера є ключовою складовою «обліку по принципах» [2].

Тепер на перше місце стала висуватися нова і малозрозуміла вимога, суть якої – це професійне судження. У міжнародній системі обліку і звітності велика увага приділяється професійному судженню бухгалтера, тобто самостійному вибору тактичних методів обліку, але в межах альтернативно дозволених, тому саме облікова політика стає офіційним полем заявок цього вибору. Це дуже важливо, тому що вона має дуже важливе значення і входить до складу обов'язкової зовнішньої звітності підприємства. Її особливості визначаються в МСФЗ (IAS) 1 і МСФЗ (IAS) 8 [3]. Термін «професійне судження» не так давно увійшов до вживання українських бухгалтерів.

Професійне судження можна вважати основою формування фінансової звітності по МСФЗ. У документах системи МСФЗ викладаються загальні принципи і підходи до формування звітності і відображення окремих об'єктів і операцій. Тексти стандартів написані досить стисло, оскільки вони не містять чітких вказівок по обліку і відображенню в звітності усіх можливих ситуацій. Більше того, в системі документів МСФЗ відсутній План рахунків, немає вказівок відносно первинної документації і техніки ведення бухгалтерського обліку. Ця особливість МСФЗ багато в чому є «камнем спотикання» при вивченні і застосуванні міжнародних стандартів українськими бухгалтерами. В той же час в міжнародних стандартах містяться підходи до рішення практично усіх облікових завдань. Від бухгалтера потрібно, спираючись на тексти документів МСФЗ і керуючись професійним судженням, знайти це рішення в конкретній ситуації.

В системі міжнародних стандартів, на відміну від українського обліку, не існує єдиного плану рахунків. Більш того, міжнародні стандарти взагалі не вимагають, щоб фірма його мала. Тому при веденні обліку за МСФЗ компаніям надається можливість скласти такий план рахунків, який буде максимально відповідати специфіці їх діяльності. Українські бухгалтери ж продовжують застосовувати звичний план рахунків, але з урахуванням специфіки діяльності підприємства та необхідності отримання облікової інформації для різних цілей. Все це знаходить своє відображення у Наказі про облікову політику та додатках до нього.

Що стосується додатків до наказу про облікову політику, то міжнародні стандарти також не вимагають їх складати. Але, як і в ситуації з планом рахунків, будь-яка більш-менш велика компанія розробляє такі документи. Адже їх відсутність значно ускладнює не тільки ведення обліку і складання звітності, а й роботу підприємства в цілому. МСФЗ безпосередньо не наказують розробляти ці документи, так як вони відносяться не стільки до області фінансової звітності, скільки до системи внутрішнього контролю, і є комерційною таємницею.

Таким чином, основна інформація, яку містить облікова політика, - це опис принципів й методики ведення обліку в організації. Їм необхідно слідувати, щоб скласти фінансову звітність. Перш за все, мова йде про вибір одного з можливих методів обліку, які передбачені стандартами. Методи можуть бути рівноправними. Але існують і альтернативні - основний і допустимий.

В даний час з двох можливих методів обліку за МСФЗ - основного і допустимого - в поточному періоді можна застосовувати тільки один, обраний підприємством. Наприклад, відсотки за всіма позиками можна або відносити на витрати звітного періоду (основний метод), або частково капіталізувати їх в частині вартості необоротних активів (допустимий метод). Вибір - за бухгалтером з розрахунку «що вигідніше в цьому випадку компанії»; в обліковій політиці обов'язково слід зробити наголос на зроблений вибір. Відповідно і витрати в Звіті про прибутки і збитки можна групувати або по функціональному методу, тобто виходячи з економічної суті, або за методом характеру витрат (це рівноправні методи).

Крім того, потрібно мати на увазі, що МСФЗ дають дуже загальні визначення деяким принципам (не по принциповому підходу, а за складом). Наприклад, інформацію про групи основних засобів міжнародні стандарти вимагають розкривати в примітках.

Однак ніякої конкретної класифікації основних засобів вони не містять - робити подібну класифікацію повинні самі бухгалтери виходячи з реальних даних кількості і якості основних засобів свого підприємства.

МСФЗ містять досить повне і докладне керівництво з відображення у звітності господарських операцій, враховують стандарти і специфіку деяких галузей. Незважаючи на це, на практиці можуть виникати ситуації, які МСФЗ не регламентують. В такому випадку відображати операції в обліку слід виходячи з логіки професійного судження і досвіду роботи з бухгалтерськими документами. Отримана в результаті цього інформація повинна відповідати двом критеріям. це:

- 1) відповідність потребам користувачів;
- 2) надійність.

Виробляти професійне судження потрібно на основі положень МСФЗ за схожими питань. Якщо нічого схожого на конкретну операцію стандарти не містять, необхідно звернутися до Принципів підготовки фінансової звітності - це перший розділ книги МСФЗ. У цьому документі викладені критерії обліку та способи оцінки активів, зобов'язань, доходів і витрат, які і слід використовувати.

Виникає природне запитання: а чи можна міняти облікову політику при зміні ситуації на підприємстві? Згідно МСФЗ, фірма може змінити свою облікову політику в двох випадках:

- 1) якщо був прийнятий новий стандарт або внесені зміни в існуючий;
- 2) за власним бажанням, але при певній і обґрунтованій необхідності.

При цьому самостійно змінювати облікову політику можна тільки для того, щоб підвищити коректність і надійність звітних даних. Вимоги досить жорсткі, оскільки застосовувати облікову політику потрібно послідовно. Надалі це дозволить зіставити фінансову інформацію за різні періоди. В результаті звітність стане легшою для сприйняття різними групами користувачів. Якщо підприємство вирішило змінити облікову політику, необхідно перерахувати показники минулих періодів, які увійшли в поточну звітність. Це викликано необхідністю порівнювати підсумки останніх років для подальшого аналізу успішності підприємства. Порівнянність - це теж одна з обов'язкових якостей інформації в системі МСФЗ [3].

Облікова політика за МСФЗ орієнтована на підготовку і представлення фінансової звітності (кінцевий результат), тоді як в системі бухгалтерського обліку України облікова політика більшою мірою призначена для цілей ведення бухгалтерського обліку (процес). Тому, облікова політика в МСФЗ - це система, яка має сприяти формуванню достовірної, повної, об'єктивної фінансової інформації про фінансове положення і фінансові результати діяльності організації, корисної широкому колу зацікавлених користувачів для ухвалення відповідних управлінських та інвестиційних рішень.

Список використаних джерел

1. Ветрова Н. Требования МСФО к учетной политике [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eck.ru/blog/buhgalterskij-uchet/trebovaniya-msfo-k-uchetnoj-politike/>
2. Генералова Н. В. Профессиональное суждение и его применение при формировании отчетности, составленной по МСФО. – Бухгалтерский учет. - № 23, 2005.- С. 54-61.
3. Щадилова С. Н. Учетная политика как часть финансовой отчетности по МСФО – Бухгалтерская газета № 13. – 2015, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dis.ru/library/annotation/668/29893/>